

OULU

Raksilan uimahallin ympäristön luontoselvitys 2024

24.10.2024

TIIVISTELMÄ

Raksilan uimahallin ympäristön luontoselvitys on maankäytön suunnittelun perusselvitys, joka on laadittu lähtötiedoksi meneillään olevalle asemakaavapäivitykselle. Selvitys perustuu maastokäynteihin ja lähtötietoihin. Luontoselvityksen tavoitteena on tunnistaa ja kuvata alueen luontoarvot ja esittää suositukset alueen maankäytön suunnittelulle. Selvityksestä on laadittu tämä raportti sekä tuloksia esittelevät karttaliitteet.

Luontoselvityksessä on kartoitettu alueen luontotyytit, kasvillisuus sekä mahdolliset huomioitavat alueet ja lajit. Linnuston osalta on tehty pesimälinnustonselvitys. Alueelta on selvitetty lepakoiden, liito-oravien ja viitasammakoiden potentiaaliset elinympäristöt sekä tehty lepakoiden esiintymiskartoitus. Selvityksessä on huomioitu liittyminen ympäröiviin alueisiin.

Raksilan selvitysalueella ei havaittu yhtään lepakkoa. Havaintojen perusteella lepakkojen esiintyminen ja lajeille soveltuvien pesä- ja lepopaikkojen sekä ruokailupaikkojen ja merkittävien siirtymäreittien sijoittuminen selvitysalueelle on erittäin epätodennäköistä. Aikaisempien havaintoaineistojen, luontotyyppien ja puuston perusteella kohteella ei myöskään esiinny liito-oravia.

Selvitysalueella sijaitseva varttunut männikkö nähdään maisemallisena ja monimuotoisuutta tukevana elementtinä, joka suositellaan huomioitavaksi ja säästettäväksi kaavam muutoksen mahdollisesti aiheuttamilta muutoksilta. Selvitysalueen koillisosassa sijaitseva metsäinen kumpare täyttää lehtojen yleiset rakennepiirteet. Lehtokuviota ei voida pitää luonnontilaisena tai edes luonnontilaisen kaltaisena, mutta kuviolla on paikallisesti luonnon monimuotoisuutta turvaava vaikutus osana kaupunkiluontoa.

Selvitysalueella ja hieman sen ulkopuolella esiintyy luontoon levinneinä yksittäin muutamia vieraslajeihin luettuja kasvilajeja, joiden leviäminen on suositeltavaa estää ja nykyesiintymät poistaa. Raksilan kaavasunnittelualueella ei tavattu uhanalaisia tai silmälläpidettäviä kasvilajeja.

Asemakaavassa huomioitavia linnustoarvoja ei löydetty ja viitasammakoille soveltuvia levähdys- tai lisääntymiselinympäristöjä ei ole selvitysalueella. Uimahallirakennuksessa pesii västäräkki ja kaksi paria pikkuvarpusia katto- ja seinärakenteiden koloissa. Purkutyöt tulee ajoittaa lintujen pesimäkauden ulkopuolelle.

Selvitystyö on tehty touko-elokuussa 2024. Luonto- ja maisemaselvityksen laatimisesta on vastannut A-Insinöörit Oy. Luontoselvityksen on tehnyt FT Panu Välimäki Albus Luontopalvelut Oy:stä. Linnustonselvityksen on tehnyt FT Esa Aalto Aallokas Oy:stä. A-Insinöörit Oy:stä hortonomi (AMK) Jonna Varrio on koordinoanut työtä, koonnut selvitysraportin ja maankäytön suositukset kartta-aineiston.

Työn tilaajana on rakennuttamispäällikkö Ville Laitinen Oulun Tilapalveluista. Työn yhteyshenkilönä on toiminut maisema-arkkitehti Veera Sanaksenaho Oulun kaupungin kaavoituksesta.

Sisältö

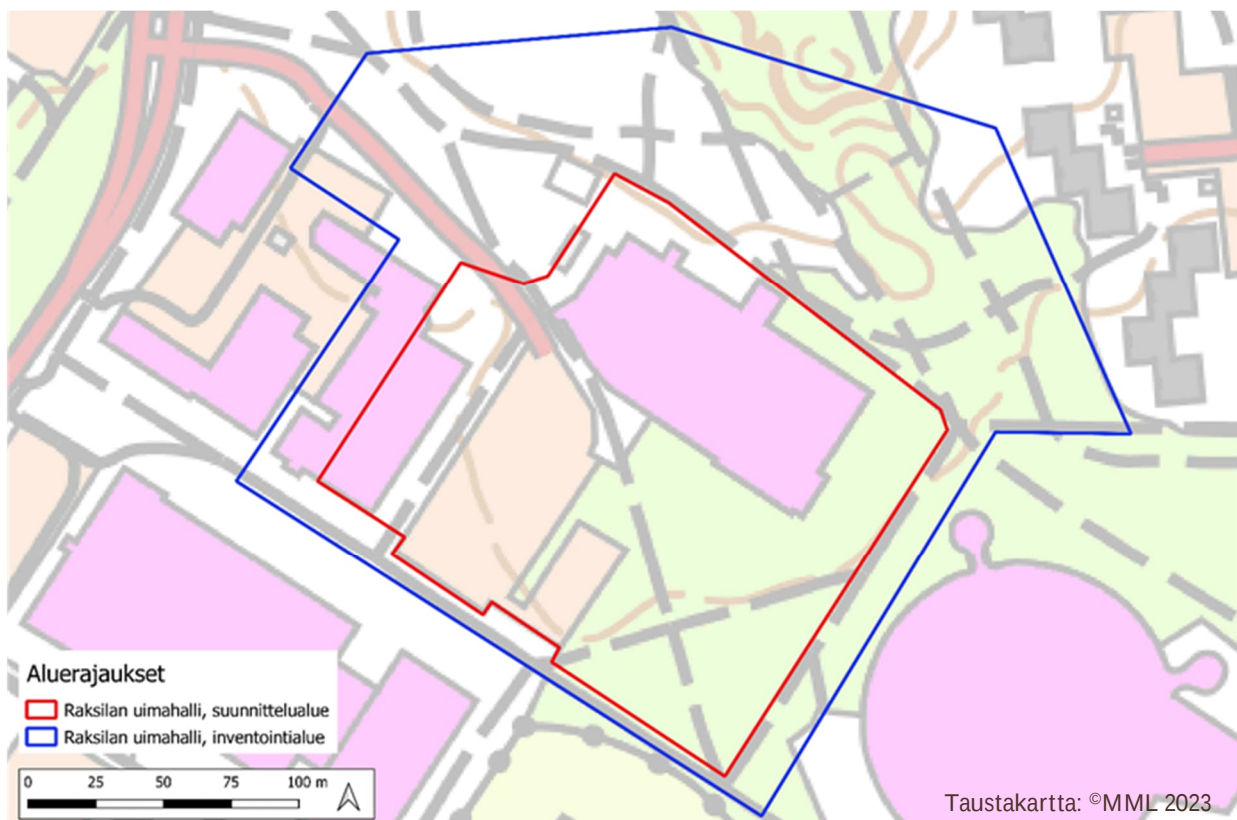
TIIVISTELMÄ.....	1
1 LUONTOSELVITYS.....	3
1.1 Johdanto.....	4
1.2 Luontotyytit.....	5
1.3 Uhanalaiset lajit ja luontotyytit	10
1.4 Vieraslajit	10
1.5 Direktiivilajit.....	10
1.5.1 Viitasammakot	10
1.5.2 Lepakot	11
1.5.3 Liito-orava.....	12
1.6 Muu eläimistö	13
1.7 Linnustoselvitys.....	13
2 SUOSITUKSET MAANKÄYTÖN SUUNNITTELULLE.....	15
2.1 Kasvillisuuteen ja luontotyyppisiin perustuvat suositukset	15
2.2 Linnustoarvoihin perustuvat suositukset.....	19
LÄHTEET	20
LIITTEET	20

1 LUONTOSELVITYS

1.1 Johdanto

Oulun kaupungin Raksilan kaupunginosassa korttelissa 6 on vireillä asemakaavan (564–2577) muutos, joka koskee korttelin 6 tontteja 2 ja 7 sekä katu- ja puistoaluetta (Uimarinpuisto). Asemakaavan muutosalue on laajuudeltaan noin 2,8 hehtaaria. Alueella sijaitsee vuonna 1974 valmistunut ja vuosina 2000–2001 perusparannettu Oulun uimahalli. Asemakaavan muutoksella on tarkoitus mahdollistaa nykyisen uimahallin tilalle rakennettavan uuden uimahallirakennuksen toiminta. Asemakaavamuutoksen on tavoite valmistua vuoden 2025 aikana.

Inventointialueella toteutettiin kaavamuutossuunnitelmien edistämisen edellyttämät luontotyyppi-, kasvillisuus- ja lepakkoselvitykset sekä pesimälinnustoselvitys. Lisäksi kartoitettiin viitasammakoiden potentiaaliset elinympäristöt.

Kartta 1. Raksilan uimahallin ympäristön kaavasuunnittelualue punaisella rajattuna ja luontoselvityksen inventointialue sinisellä rajattuna.

1.2 Luontotyytit

Havaintoaineiston kokoaminen

Luontoselvitystoimien edellyttämien maastotyöjaksojen aikana kertyneet huomionarvoisten lajien havainnot talletettiin Suomen Lajitietokeskuksen ylläpitämään havaintotietokantaan (Laji.fi) ja vieraslajien havainnot vieraslajiportaaliin (vieraslajit.fi).

Ennen maastoinventointivaihetta maankäytössä huomionarvoisten kasvi- ja lepakkolajien havaintopaikkatiedot koostettiin suunnittelualueelta ja sitä välittömästi ympäröivältä alueelta vuosilta 1990–2023. Aikaisemmat havainnot koottiin asiantuntijoiden varmistamista havainnoista, jotka ovat saatavilla erillispyynnöstä Suomen Lajitietokeskuksen ylläpitämän havaintotietokannan kautta. Luontoselvitystehtävän kohdelajistoon luettujen kansallisen luonnonsuojeluasetuksen (LSA 1066/2023) tai EU:n luontodirektiivin (1992/43/ETY) perusteella huomionarvoisia kasvi- ja nisäkäslajien havaintoja ei ole ilmoitettu Raksilan suunnittelualueelta tai sen välittömästä läheisyydestä vuosilta 1990–2023.

Suunnittelualueen sekä sen lähiympäristön luonnonsuojelumääräykset ja -rajaukset tarkistettiin Suomen Ympäristökeskuksen paikkatietopalvelusta (Syke.fi) ja Metsälain (12.12.1996/1093) 10 §:n arvokkaat elinympäristöt Metsäkeskuksen avoimesta karttapalvelusta (Metsäkeskus.fi). Suunnittelualueelle ei sijoitu metsälain (1996/1093) 10 §:n arvokkaisiin elinympäristöihin luettuja kohteita, vesilain (27.5.2011/587) 11§:n tai luonnonsuojelulain (1.6.2023/9) 65§:n perusteella suojeltavia luontotyyppikuvioita.

Alueen lajistolle olennaisia abioottisia ominaisuuksia (kallioperä, pinta- / pohjamaalaji, valtakunnallisesti arvokkaat lohkariekot) koskevat ennakkotiedot koottiin avoimista paikkatietoikkunaan (Paikkatietoikkuna.fi) kootuista eri lähteiden tuottamista havaintoaineistoista. Aikaisempien havaintoaineistojen kokoamisen yhteydessä aluetta tarkasteltiin myös ilmakuvaperusteisesti kasvillisuus- tai luontotyyppi-inventointikohteiksi välttämättä sisällytettävien osakohteiden tunnistamiseksi.

Kasvillisuus- ja luontotyyppikartoitus

Luontotyyppikartoitukset toteutettiin soveltamalla kotimaista kasvillisuuteen perustuvaa luontotyyppiluokitusta [Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018]. Alustava luontotyyppi-inventointi käsitti kaavasunnittelualueen yksityiskohtaisen karttatarkastelun. Samankohtaisten ja -mittakaavaisten topografiakartta - ilmakuvaparien avulla luonnosteltiin inventoitavan alueen karkea luontotyyppikuviointi. Ilmakuvalle hahmoteltiin topografisen suurkanvionnin ja puustoisuuden perusteella karkea ennakkokuviointi, joka osin vastaa luontotyyppikuviointia; luontotyyppikuviot (kasvillisuustyyppikuviot) eivät sellaisenaan suoraan ilmakuvilta näy.

Luonnonsuojelu- (LSL 9/2023) ja vesilain (VL 587/2011) mukaisten luontotyyppien tunnistamiseksi ja paikantamiseksi tarkastettiin lisäksi uhanalaisten lajien sekä EU:n luontodirektiivin (1992/43/ETY) liitteissä II ja IV(b) mainittujen lajien Suomen Lajitietokeskuksen ylläpitämään tietokantaan sisältyvät esiintymätiedot inventointialueelta. Luontotyyppien suurkuviointia tarkennettiin arvioimalla tarkasteltavan kuvion sisällä esiintyvää erottelutarkkuuden ulkopuolelle jäävää pienkuviointia aikaisempien havaintoaineistojen lajihavaintojen ja näiden lajien esiintymispaikkavaatimusten perusteella.

Ennakkokuviointi jätettiin karkeaksi; maastossa varauduttiin tekemään lisäkuviointia pienialaisten ja mahdollisten uhanalaisten luontotyyppien rajaamiseksi suurkuvioiden sisällä. Luontotyyppihin ja luontotyypeille leimallisiin tai muulla tavoin merkityksellisiin putkilokasvi- ja sammallajeihin [sisältäen uhanalaiset ja silmälläpidettävät lajit, EU:n luontodirektiivin (1992/43/ETY) liitteissä II ja IV(b) mainitut lajit sekä kaikki vieraslajit] sekä niiden perusteella suoraan tai välillisesti (mm. ravinteikkuus, hydrologia) määritettäviin luontotyyppiperusteisiin kohdistuvat maastoinventoinnit toteutettiin kesä- ja heinäkuun vaihteen molemmin puolin (25.06.2024, klo. 17:00–21:00 ja 05.07.2024, klo. 12:00–13:00, Lauralotta Muurinen), jolloin kasvillisuus oli kattavasti havaittavissa.

Luontotyyppikuvioiden minimikokona pidettiin ensisijaisesti 0,5 hehtaaria, mutta luonnonsuojelunäkökulmasta arvokkaat, ympäristöstään poikkeavat ja pienempialaisemmat kohteet varauduttiin kuvioimaan erikseen. Luontotyyppien rajauksissa huomioitiin kuvioiden edustavuus ja luonnontilaisuus. Käytännössä selvityskohteilla kuljettiin kunkin suurkuvion läpi listaten luontotyyppit ja merkatien maastolaitteille tarkat sijaintitiedot kaikista merkityksellisistä kasvi- ja sammallajeista. Kasvillisuustyyppit rajattiin luontotyypeittäin kartalle.

Kasvillisuus ja luontotyyppit

Inventoidun alueen luontotyyppikuvioinnissa sovellettiin kotimaista kasvillisuuteen perustuvaa luontotyyppiluokitusta (Kontula & Raunio 2018), siltä osin kuin kasvillisuus edusti jotain oppaassa kuvattua luontotyyppiä. Suurta osaa ei-luonnontilaisista ympäristöistä, kuten nurmi- ja asfalttikentät ei voitu sijoittaa mihinkään luontotyyppiin. Maastokäyntien yhteydessä havainnoitiin ja paikannettiin uhanalaisten, EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV(b), vieraslajien sekä muiden huomionarvoisten lajien esiintymät.

Raksilan uimahallin ympäristö sijaitsee Oulun kaupungin keskustassa. Inventointialue rajautuu toisaalta kauppa- ja asutusalueisiin toisaalta liikunta- ja virkistysalueisiin sekä Intiön hautausmaahan. Inventointialue jää pohjoispuolelta Kajaanintien, eteläpuolelta Kainuuntien ja itäpuolella moottoritien rajaamaksi. Inventointialue sisältää sekä rakennettuja alueita että viheralueita ja sitä voidaan pitää mahdollisena pohjois–eteläsuuntaisena viherkäytävänä suunnittelualueen eteläpuolitse kulkevaa Kaupunginojaa seuraavien puistomaisten alueiden

sekä Intiön hautausmaan välillä. Inventoidulla alueella esiintyy luontoon levinneinä lähinnä yksittäin muutamia vieraslajeihin luetuista kasvilajeista (ks. kohta 2.4 vieraslajit).

Raksilan inventointialueen kasvillisuus koostuu, kartalle rajattu kulttuurivaikutteinen lehtokuvio pois lukien, uuselinympäristöistä, jotka käsittävät avoimia ja puistomaisia nurmikenttiä, joutomaalaikkuja sekä rakennettuja alueita istutuksineen ja yksittäispuineen. Nurmikenttiä ja puistomaisia alueita halkovat osin asfaltoidut, osin hiekkaiset kevyen liikenteen väylät. Näillä alueilla ei ole luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta erityistä arvoa. Istutuksissa on käytetty esimerkiksi pensasangervoja, koristeomenapuuja, pylväshaapaa ja vuorimäntyä (kuva 1). Hoidettujen alueiden reunoilla ja rakennusten nurkilla kasvaa paikoin korkeampia joutomaiden kasvilajeja, kuten seittitakiaista, pietaryrttiä, idänukonputkea, pujoa ja hierakoita osin laajempinakin kasvustoina. Lehtoisen kumpareen eteläreunalla korkeamman kasvillisuuden seassa kasvaa myös paimenmataraa (*Galium album*) (ks. kohta 2.4 vieraslajit).

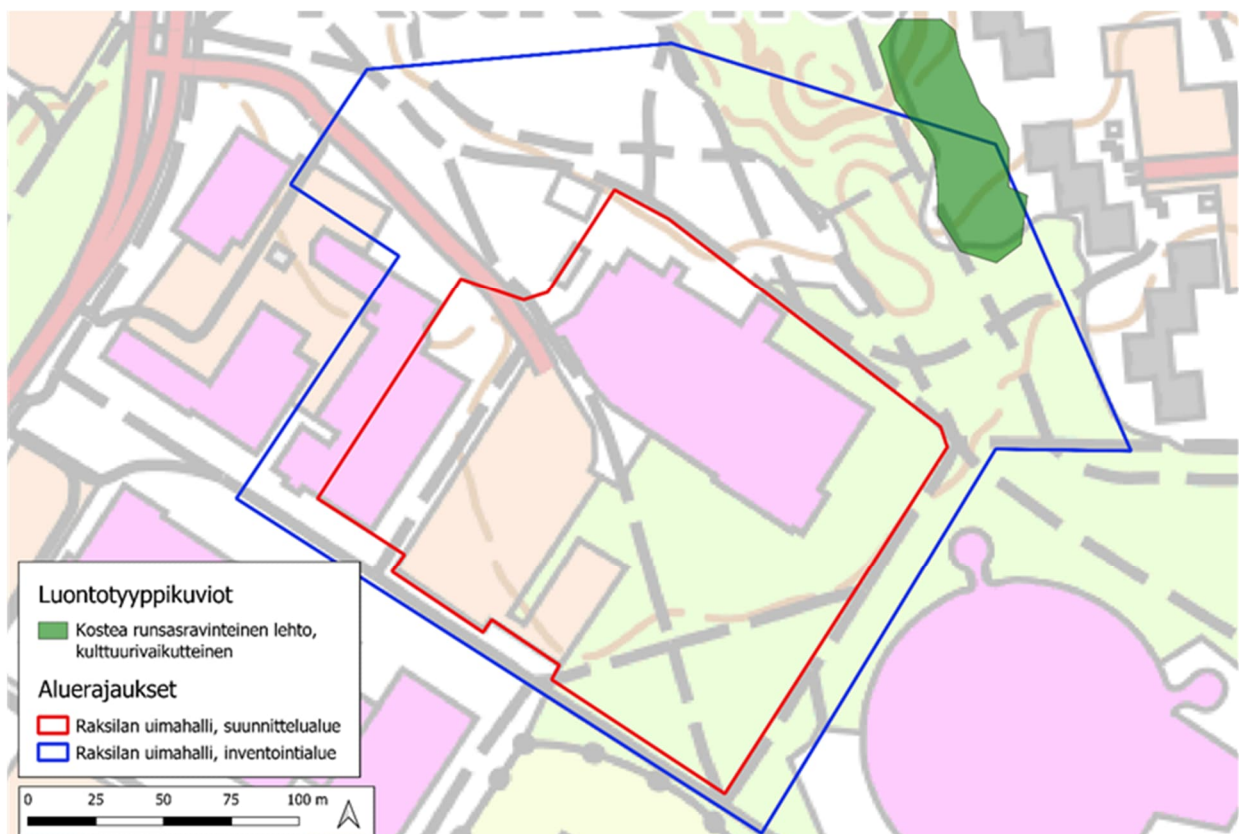
Kuva 1. Raksilan kaupunginosan suunnittelu- ja inventointialueelle sijoittuvaa uimahallia ympäröivät asfaltoidut pysäköintialueet ja tiet, asfaltoidut ja sorapintaiset kevyen liikenteen väylät sekä avoimet nurmikentät.

Inventointialueen koillisosassa sijaitseva metsäinen kumpare täyttää pienialaisuudesta ja huomattavasta ihmisvaikutuksesta huolimatta lehtojen yleiset rakennepiirteet: maannos lehtomultaa, pohjakerros aukkoinen, kenttäkerros runsas ja monilajinen, puusto ja pensaisto kerroksellista ja lehtipuiden sekä lehtopensaiden vallitsemaa (kuva 2). Kuviolla esiintyy vaatiastakin lehtolajistoa, kuten sudenmarja (*Paris quadrifolia*). Lahopuuta kuviolla on niukasti. Edellä mainituin perustein kuvio tulkittiin kulttuurivaikutteiseksi suurruoholehdoksi, joka lukeutuu kosteiden ja runsasravinteisten lehtojen alle (M1.02.06; Kouki ym. 2018; kartta 2), joskaan voimakkaan ihmisvaikutteisten yhteisöjen tarkka alatyypittely ei ole mielekäästä ja

kohteen ravinteikkaus on ensisijaisesti ihmisvaikutuksesta eikä luontaisesti kallioperästä johtuvaa.

Kuva 2. Raksilan kaupunginosan suunnittelu- ja inventointialueelle sijoittuva lehtolaikku, missä kasvilajisto ja alikasvos ovat runsaita, mutta selvästi ihmisvaikutteisia.

Kartta 2. Raksilan kaupunginosan suunnittelu- ja inventointialueen luontotyyppikuviot v. 2024.

Lehtokuvion puusto on pääosin tuomea, mäntyä ja pihlajaa, minkä lisäksi kuviolla kasvaa yksittäisiä hieskoivuja ja raitoja. Ihmisvaikutus näkyy lajistossa kulttuurivaikutteisille lehdoille luonteenomaisesti isonokkosen, koiranputken, vuohenputken, maitohorsman sekä puna-ailakin ja vadelman runsautena. Alikasvos koostuu puiden taimista sekä lehtopensaista, kuten punaherukasta, minkä lisäksi kuviolle ovat levinneet vieraslajeiksi tulkitut terttuselja ja isotuomipihlaja (ks. kohta 2.4 vieraslajit). Vieraslajit tunnetaan yhtenä luontaisiin lehtoihin kohdistuvista uhkatekijöistä (Kouki ym. 2018).

Raksilan inventointialueen lehtokuviota ei voida pitää luonnontilaisena tai edes luonnontilaisen kaltaisena, mutta toisaalta ei myöskään romahtaneena. Kuvion eristyneisyys, pienialaisuus, ja kuviolle levinneet vieraslajit sekä lahopuun puute heikentävät sen edustavuutta. Kuviolla on joka tapauksessa monimuotoisuutta turvaava vaikutus osana kaupunkiluontoa.

Inventointialueen luoteisnurkassa sijaitseva mänty- ja pihlajapuustoinen alue on nykyisin suurelta osin kiipeilypuiston käytössä. Osa männyistä on huomattavan vanhoja, ja niillä on arvoa maisemallisena ja monimuotoisuutta tukevana elementtinä. Vaikka kuvio on puistomaisesti hoidettu, pohjakasvillisuudeltaan köyhää nurmikenttää, se tarjoaa viihtyisän ja varjoisan sulkeutuneen ympäristön, jossa syntyy maisemallisesti hieno kontrasti yksittäisten näyttävien mäntyjen sekä vehreiden alispuiden välille (kuva 3). Kiipeilypuiston rakenteet on aseteltu maisemallisia elementtejä kunnioittaen.

Kuva 3. Raksilan kaupunginosan suunnittelu- ja inventointialueelle sijoittuvaa puistomaisesti hoidettua puustoista nurmikenttää, jossa vanhoja mäntyjä sekä kiipeilypuiston rakenteita.

1.3 Uhanalaiset lajit ja luontotyytit

Kaava-suunnittelualueelle ei sijoitu vesilain (27.5.2011/587) 11§:n tai luonnonsuojelulain (1.6.2023/9) 65§:n perusteella suojeltavia luontotyyppikuvioita. Kosteat runsasravinteiset lehdot (kartta 2) on sekä koko maan että Etelä-Suomen tasolla arvioitu vaarantuneeksi (VU) luontotyyppi (Kouki ym. 2018). Raksilan suunnittelualueella ei tavattu uhanalaisia (VU-EN) tai silmälläpidettäviä (NT) kasvilajeja.

1.4 Vieraslajit

Inventoidulla alueella esiintyy luontoon levinneenä vieraslajeihin luetuista kasvilajeista paimenmataraa, isotuomipihlajaa sekä tertsuseljaa, jotka eivät sisälly kansallisesti haitallisiin vieraslajeihin (Kansallinen vieraslajiluettelo; VN 704/2019, VN 912/2023) (taulukko 1).

Taulukko 1. Raksilan inventointialueella tavatut vieraslajit

Kansallisen strategian mukaisten haitallisten vieraslajien kasvatus, hallussapito, päästäminen ympäristöön, maahantuonti, välitys ja myynti on kielletty. Haitallisten vieraslajien esiintymät tulisi hävittää.

*Tertsuselja (*Sambucus racemosa*)*

Tertsuselja on vieraslajina kohtalaisen harmiton, sillä se leviää pääasiassa lintujen levittämänä siemenestä ja kasvaa usein yksittäisinä pensaina. Tertsuselja on tuotu koristekasviksi ja on yleinen viljelykarkulainen maan keski- ja eteläosissa. *Kasvi kasvaa Väikkylän vastaisen rinteiden lehtokuvioilla.*

*Isotuomipihlaja (*Amelanchier spicata*)*

Isotuomipihlaja leviää herkästi sekä kasvullisesti että siemenestä lintujen levittämänä ja voi sopivilla kasvupaikoilla muodostaa kasvustoja luontoon. Inventointialueella ei ole isotuomipihlajaistutuksia, mutta lajin karkurivesoja löytyi lehtoisen metsälaikun alikasvoksesta. *Välittömästi alueen ulkopuolella Raksilan markettien lähellä kasvaa istutuksina muutamia isotuomipihlajia.*

*Paimenmatara (*Galium album*)*

Paimenmatara on laajalti levinnyt ja vanhaa perua oleva viljelykarkulainen, joka risteytyy luonnonvaraisen keltamataran (*G. verum*) kanssa piennarmataraksi (*G. x pomeranicum*). Piennarmatara puolestaan takaisin risteytyy paimenmataraan, mikä on osaltaan johtanut keltamataran uhanalaistumiseen. Manner-Suomessa paimenmatara ja sen risteymät ovat niin vakiintuneita, ettei niiden torjuminen ole enää mahdollista. *Paimenmataraa kasvoi lehtokuvion eteläreunalla nurmialueen reunassa.*

1.5 Direktiivilajit

1.5.1 Viitasammakot

Viitasammakot on kuunneltu linnustokartoituksen yhteydessä 17.5.2024 (klo 5.02-5.22), mutta havaintoja ei tehty. Viitasammakoille soveltuvia levähdys tai lisääntymislinympäristöjä ei ole

selvitysalueella. Suomen Lajitietokeskuksesta ei löytynyt maastohavaintoja täydentäviä tietoja (Laji.fi, 11.9.2024).

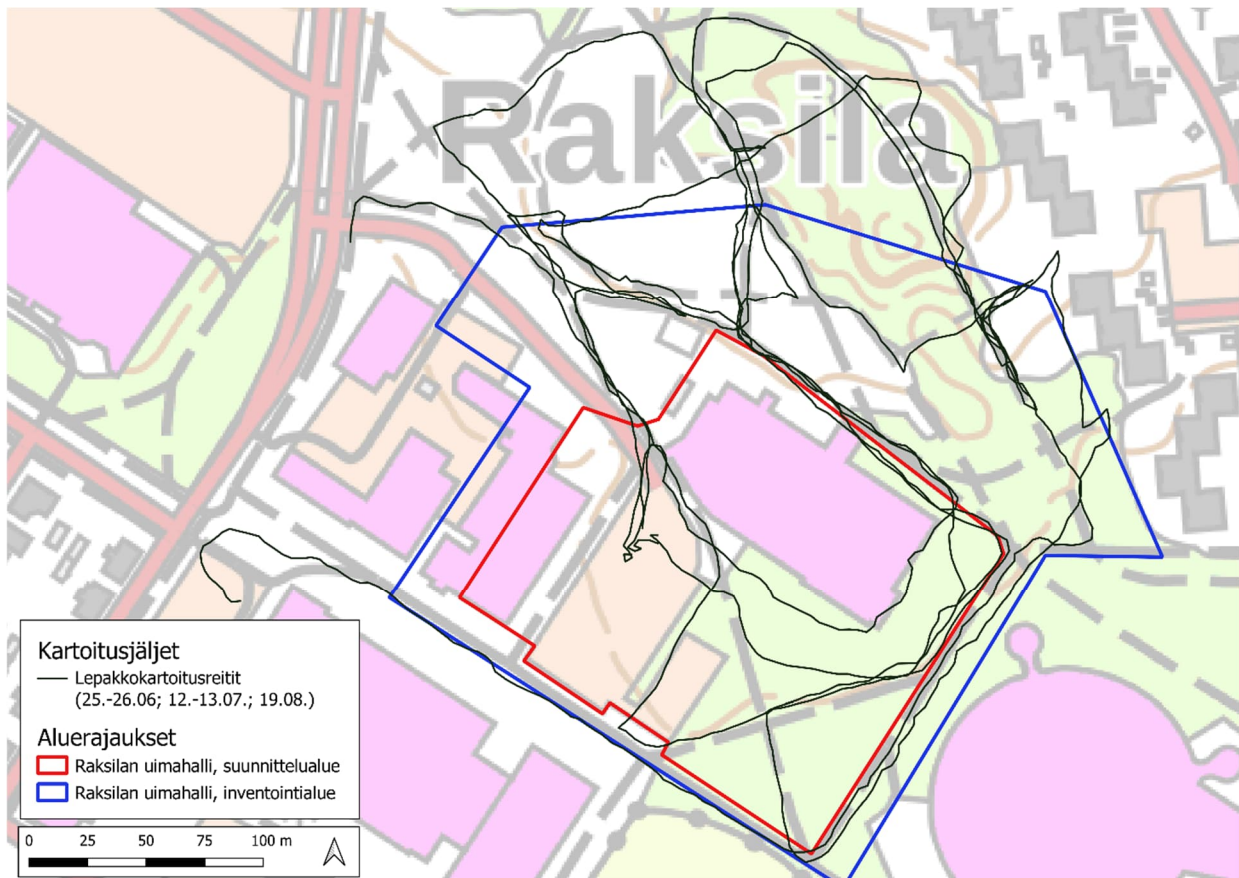
1.5.2 Lepakot

Lepakoita tavataan monenlaisissa puoliavoimissa ja avoimissa ympäristöissä sekä metsissä, missä ne saalistavat lentäviä hyönteisiä puiden latvuston tasalla. Lepakkojen pesä-, päivälepo- ja talvilepopaikat keskittyvät ihmisvaikutteisissa ympäristöissä etenkin vanhaan rakennuskantaan rajoituville paikoille. Todennäköisimmin alueella on lepakoille soveltuvaa saalistusaluetta sekä etenkin kookkaampaa puustoa käsittävillä paikoilla (kolopuut?) ja rakennuksissa myös potentiaalisia pesä-, päivälepo- ja talvilepopaikkoja.

Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen (SLTY, 2023) laatiman selvitysohjeiston mukaisesti lepakkolajistoselvitys käsittää kolme erillistä maastokäyntiä, minkä mukaan Raksilan suunnittelualueen ja sen lähiympäristön lepakkoja kartoitettiin yhden yön ajan kesä-, heinä- ja elokuussa (24.–25.06.2024, klo. 23:00–01:00; 12.–13.07.2024, klo. 23:00–01:00; 19.08.2024, klo. 01:00–03:00, Joel Nyberg; kartta 3).

Lepakkojen aktiivikartoitus toteutettiin ultraäänidetektorilla (Echo Meter Touch 2 PRO for Android) Raksilan uimahallin suunnittelualueella ja siihen tiiviisti rajautuvilla lepakkolajistolle mahdollisesti soveltuviksi arvoiduilla alueilla soveltuvien sääolosuhteiden vallitessa (kartta 3). Erityistä huomiota kiinnitettiin soveltuviksi arvioitujen rakennusten lähipiiriin sekä yleisemmin lepakoille soveltuvilla mahdollisia lepopaikkoja ja ruokailualueita tarjoavilla ympäröivillä elinympäristökuvioilla.

Aktiivikartoitusjakso aloitettiin suunnittelualueen kiinteistöjen (mahdolliset päivälepo- / pesäpaikat) lähipiiristä rakennusten alueen lepakkoyleisölle tarjoaman arvon arvioimiseksi. Lepakkojen ruokailujakson aikana lajistoa ja yksilöiden käyttämiä elinympäristökuvioita kartoitettiin laajemmin ruokailualueiden ja kulkureittien tarkentamiseksi. Aktiivikartoitusreitit talletettiin GPS-laitteelle.

Kartta 3. Raksilan kaupunginosan Oulun uimahallin suunnittelu- ja inventointialueen lepakkokartoitusreitit.

Äänisignaalit varauduttiin varmistamaan jälkikäteen ja niiden perusteella arvioitiin paitsi tarkasteltavien alueiden lepakkolajistoa, myös lepakkolajien elinympäristövaatimuksiin ja luontotyyppihavaintoihin perustuen alueen ja sen erillisten osa-alueiden merkitystä paikallisille lepakkopopulaatioille. Lepakoille tärkeiden alueiden määrittämisessä ja rajaamisessa sovellettiin SLTY:n laatimaa luokittelua [Luokka I: lisääntymis- ja levähdyspaikka (heikentäminen luonnonsuojelulaissa kielletty); Luokka II: tärkeä ruokailualue tai siirtymäreitti (EUROBATS-sopimuksen mukaisesti maankäytössä huomioitava lepakkoalue); Luokka III: muu lepakoiden käyttämä alue (maankäytössä mahdollisuuksien mukaan huomioitava lepakkoalue)].

Raksilan inventointialueella ja sen sisään sijoittuvalla suunnittelualueella ei havaittu yhtään lepakkoa alueella toteutetun ja kolmeen kertaan hyvissä olosuhteissa toistetun lepakkokartoitustehtävän yhteydessä. Havaintojen perusteella lepakkojen esiintyminen ja erityisesti lajeille soveltuvien pesä- ja lepopaikkojen (Luokka I) tai ruokailupaikkojen ja merkittävien siirtymäreittien (Luokka II) sijoittuminen inventoidulle alueelle on erittäin epätodennäköistä. Koska alueella ei esiinny lepakkoja, niiden talvehtimispaikkojen erillinen inventointi suunnittelualueen nykyrakennuksissa ei ole tarpeen.

1.5.3 Liito-orava

Liito-oravalle soveltuvien elinympäristöjen katselmus toteutettiin kohteen luontotyyppi- ja kasvillisuus- sekä lepakkokartoituskäyntien yhteydessä. Lajin tyypillinen elinympäristö on

varttunut kuusivaltainen sekametsä, jossa on järeää puustoa, kolopuita pesä- ja piilopaikoiksi ja lehtipuita ravinnoksi (Nieminen & Ahola 2017). Edellä mainittujen ehtojen täyttyessä, liito-oravan esiintyminen kohdekuviolla tulisi varmistaa lopputalvesta / alkukeväästä lajityypillisten kellanruskeiden ulostepapanoiden perusteella. Puun juurenniskassa kasassa olevat papanat ilmaisevat paikan tärkeyttä elinpiirin liito-oravalle. Papanalaskennalla ei saada käsitystä alueella elävästä yksilömäärästä tai varmuutta ruokailu, levähdys- ja lisääntymispaikkojen sijainnista. Nämä seikat huomioidaan EU:n luontodirektiivin lajeja koskevan säännösten mukaisesti tulkitsemalla useampia ympäristövihjeitä yhdessä. Mahdollisten lisääntymis- ja levähdyspaikkojen tunnistamiseksi sovellettiin liito-oravan esiintymiselle annettujen ekologisten ehtojen tarkastelua [kolopuut (tai muita pesä- ja piilopaikkoja), metsän ikä ja puulajisuhteet], minkä perusteella arvioimme alueen soveltuvuutta lajille. Suunnittelualueen merkitystä mahdollisena liito-oravien kulkureittinä (ekologinen käytävä) arvioitiin täydentävästi ympäröivän alueen maisemarakenteen ja liito-oravan edellyttäminen ekologisten tekijöiden (erit. kuvioden kytkeytyneisyys) perusteella. Liito-oravan kulkuyhteyksinä voi olla paitsi varttuneita metsiä, myös nuoria, puustoltaan yli 10 metriä korkeita metsiä sekä riittävän tiheästi puita kasvavia siemenpuukuvioita, puutarhoja ja puistoja (Nieminen & Ahola 2017).

Raksilan inventointialueella ja sen sisään sijoittuvalla suunnittelualueella ei ole liito-oravalle soveltuvaa elinympäristöä eikä alue muodosta puustoltaan riittävän yhtenäistä kokonaisuutta soveltuakseen lajin siirtymäreitiksi. Kohteella ei kasva varttuneita haapoja eikä ensisijaisesti mäntyjen muodostamassa latvuserroksessa ole lajin pesä- ja lepopaikoiksi soveltuvia koloja ja oravan pesiä, jotka ovat lajille välttämättömiä sen elinympäristövaatimusten näkökulmasta. Havaintojen perusteella liito-oravan sekä lajille soveltuvien pesä-, lepo- tai ruokailupaikkojen ja merkittävien siirtymäreittien sijoittuminen inventoidulle alueelle on erittäin epätodennäköistä.

1.6 Muu eläimistö

Muista eläimistä havaittiin metsäjänis syömässä ruohoa uimahallin seinustan nurmialueella.

1.7 Linnustoselvitys

Linnustoselvityksen menetelmänä sovellettiin pesivän maalinnuston kartoituslaskentaa (Koskimies & Väisänen 1988). Selvitysalueella tehtiin kahden käyntikerran kartoituslaskenta (17.5.2024 klo 5:02–5:22 ja 6.6.2024 klo 6:28–6:49). Molemmat laskennat tehtiin heikkotuulisella ja poutaisella säällä. Kartoitus tehtiin tavanomaista tarkemmin siten, että mikään maaston kohta ei jäänyt 30 metriä kauemmas kuljetusta reitistä. Kulkureitit ovat tallennettuna Suomen lajitietokeskuksessa.

Molemmilla laskentakertoilla laskettiin ja merkittiin ylös kaikki havaitut linnut ja muut selkärangaiset eläimet. Laulava lintu tulkittiin alueella pesiväksi, mikäli se pääsääntöisesti lauloi selvitysalueen sisäpuolella. Tulosten raportoinnissa ei ole huomioitu ylilentäneitä eikä alueen

ulkopuolella olleita lintuja. Täydentäväksi aineistoksi haettiin Suomen Lajitietokeskuksesta kaikki lajihavainnot selvitysalueelta (Laji.fi, 11.9.2024).

Tulostaulukossa pesimälinnuista käytettävä yksikkö on lintupari. Pari voi tarkoittaa myös havaintoa yksittäisestä koiraasta tai naaraasta, sillä laskennassa harvoin havaitaan parin molempia yksilöitä samanaikaisesti. Lajien uhanalaisuustarkastelussa käytettiin uusinta uhanalaisuusluokitusta (Hyvärinen ym. 2019). Havainnot uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista tallennettiin Suomen Lajitietokeskukseen.

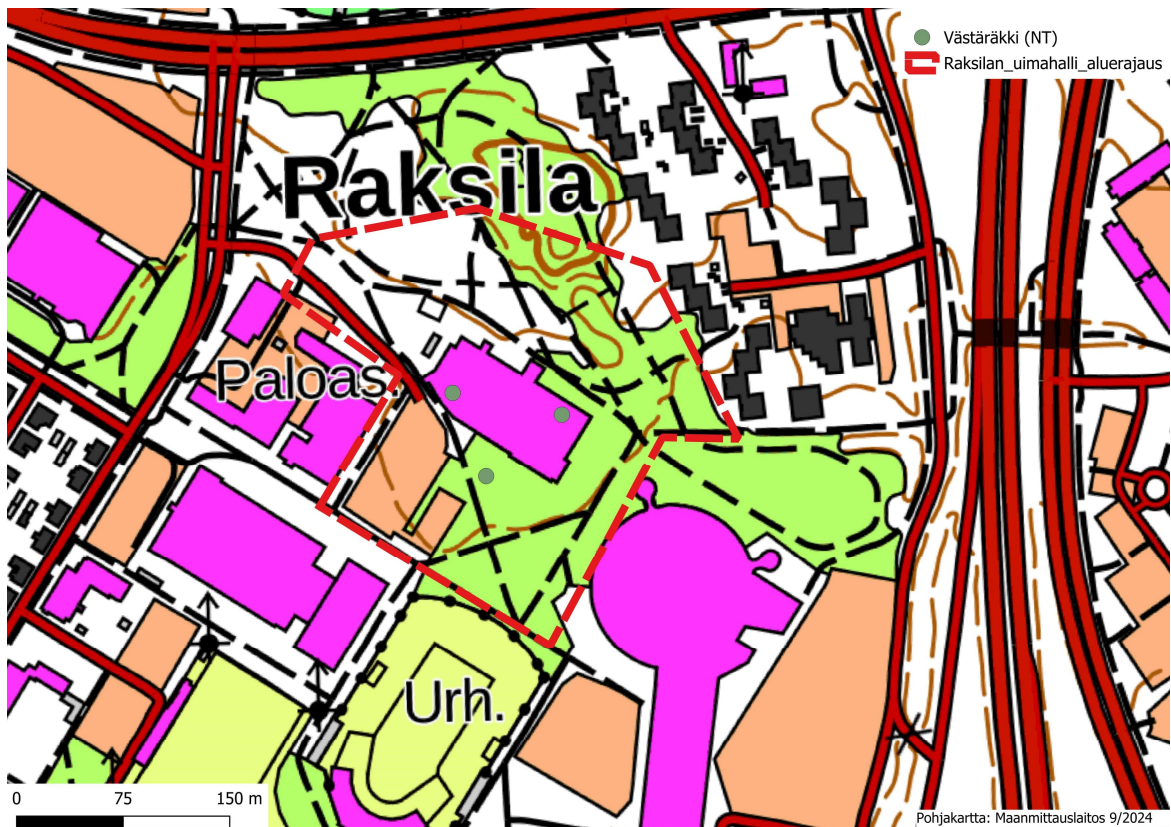
Raksilan uimahallissa näyttäisi pesivän kaksi paria pikkuvarpusia ja västäräkki (kartta 4). Nämä linnut pitivät reviiriä rakennuksen katolla ja seinustalla. Pesäkolot ovat ilmeisesti rakennuksessa. Selvitysalueeseen sisältyvässä männikössä pesii muutamia metsien ja pihamaiden lajeja. Nurmikolla ja pysäköintialueella ei pesi lintuja. Pesiviksi tulkittuja lintupareja laskettiin 15 (268 paria / km²) ja lintulajeja 8. Suomen Lajitietokeskuksesta ei löytynyt maastohavaintoja täydentäviä tietoja.

Lajit ja parimäärät on esitetty taulukossa. Runsain laji on räkättirastas, jonka pesimäyhdyskunta on männikön reunassa. Peippoja pesii männyissä 2 paria ja muita lajeja yksi pari kutakin. Havaituista lajeista västäräkki luokitellaan silmälläpidettäväksi, ja sen havaintopaikka on esitetty kartalla 4. Selvitysalueen luoteispuolella on mustavaristen pesimäyhdyskunta. Se sijaitsee kuitenkin selvästi mahdollisen asemakaavamuutoksen vaikutusalueen ulkopuolella.

Käytetyllä kahden käyntikerran kartoituslaskennalla ei löydetä kaikkia pesiviä ja pesintää yrittäneitä lintupareja, ja toisaalta joitakin lyhytaikaisesti vierailleita lintuyksilöitä saatetaan tulkita pesiviksi. Selvitysalue on pääosin avointa, jolloin linnut ovat helposti havaittavissa. Molemmilla laskentakertoilla havaittiin pääosin samat linnut samoilla paikoilla, joten laskentatuloksen voidaan katsoa antavan hyvän kuvan alueen pesimälinnustosta. Pesimälinnuston tarkan parimäärän selvittämiseksi tarvittaisiin 3–8 laskentakertaa pesimäkauden aikana.

Taulukko 2. Raksilan uimahallin ympäristössä havaitut pesimälajit, niiden uhanalaisuusluokat ja parimäärät. NT = silmälläpidettävä.

Laji (uhanalaisuus)	Parimäärä
Västäräkki (NT)	1
Räkättirastas	6
Punakylkirastas	1
Sinitäinen	1
Kirjosieppo	1
Peippo	2
Vihervarpunen	1
Pikkuvarpunen	2

Kartta 4. Silmälläpidettävän västäräkin havaintopaikat punaisella katkoviivalla rajatulla selvitysalueella.

2 SUOSITUKSET MAANKÄYTÖN SUUNNITTELULLE

2.1 Kasvillisuuteen ja luontotyypeihin perustuvat suositukset

Raksilan uimahallin inventointialueen ja sen lähiympäristön luontoarvojen merkittävyyden tarkastelu toteutettiin Mäkelän ja Salon (2023) esittämien linjausten mukaisesti. Arvottamisen yhteydessä tiivistettiin alueella toteutetun luontoselvityksen keskeinen sisältö, minkä pohjalta kaavasunnittelulle jää toteuttamiskäytännön ratkaisuja, joilla vältetään kaavan haitallisia luontoarvoihin kohdistuvia kokonaisvaikutuksia. Luontoarvoluokittelussa vähempimerkityksellisestä ns. tavanomaisesta luonnosta erotettavat neljä arvoluokkaa ovat (taulukko 3):

- Arvoluokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
- Arvoluokka 2: Erityisen tärkeät kohteet
- Arvoluokka 3: Monimuotoisuutta turvaavat kohteet
- Arvoluokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet

Kuhunkin arvoluokkaan kuuluvat kohteet esitetään toisiaan täydentävissä kategorioissa:

- aina huomioitavat kohteet
- yksityiskohtaisen tason suunnittelussa (osa)yleis- ja asemakaavoissa huomioitavat kohteet

Taulukko 3. Suunnittelu- ja inventointialueen tavanomaisesta luonnosta poikkeaville kohteille sovelletut arvoluokat (1–4) ja arviointikriteerit (ks. Mäkelä & Salo 2023).

Luokka / Kohteet	1 Lainsäädännöllä turvatut kohteet	2 Erityisen tärkeät kohteet	3 Monimuotoisuutta turvaavat kohteet	4 Monimuotoisuutta tukevat kohteet
Aina huomioitavat kohteet	- Suojelualueet - Natura 2000 -alueet - Suojeluun varatut alueet - Luonnonsuojelulailla suojeltujen luontotyyppien rajatut esiintymät - Vesilailla suojellut luontotyypit - Luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat - Luonnonsuojelulain erityisesti suojeltavien lajien, luontodirektiivin liitteen II lajien rajatut esiintymät	- Ekologiselle verkostolle tärkeät kohteet - Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet - Luontotyyppi- ja lajiesiintymien kokonaisuudet¹ - Uhanalaisten luontotyyppien merkittävät esiintymät - Uhanalaisten lajien merkit. esiintymät - Luontodirektiivin liitteen I luontotyyppien esiintymät	- Ekologisen verkoston kannalta tärkeät kohteet - Luontotyyppi- ja lajiesiintymien muut kokonaisuudet¹	Ekologisia yhteyksiä tukevat kohteet
Lisäksi yksityiskohtaisessa suunnittelussa huomioitavat kohteet	Luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien tärkeät kulkuyhteydet ja siirtymäreitit	- Luonnonsuojelu-lailla suojeltujen luontotyyppien rajaamattomat esiintymät - Luontodirektiivin liitteiden II ja IV(b) lajien merkittävät esiintymät - Lepakoille tärkeät saalistusalueet²	- Paikallisesti arvokkaat kohteet - Uhanalaisten luontotyyppien muut esiintymät - Luontodirektiivin liitteen I luontotyyppien muut esiintymät - Uhanalaisten lajien muut esiintymät - Luontodirektiivin liitteen II lajien muut esiintymispaikat	- Silmälläpidettävien luontotyyppien ja lajien esiintymät³ - Alueellisesti uhanalaisten luontotyyppien ja lajien esiintymät³ - Kohteet, joilla pienipiirteisiä luontoarvoja - Lajistoltaan arvokkaat uuselinympäristöt - Monimuotoisuutta tukevat kohteet

¹erityisesti huomioitavien ja silmälläpidettävien luontotyyppien ja/tai lajien muodostamat kokonaisuudet:

²EUROBATS-sopimus; ³paikallisesti tärkeät

Arvoluokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet

Luokkaan 1 ei sisälly tapauskohtaista harkintaa, sillä luokan kriteerinä on lainsäädännön antama turva kohteelle.

Arvoluokkaan 1 kuuluvat seuraavat alueet ja kohteet:

- Luonnonsuojelualueet ja suojeluun varatut alueet
- Natura 2000 -alueet
- Luonnonsuojelulailla suojeltujen luontotyyppien rajatut esiintymät
- Vesilailla suojeltujen luontotyyppien esiintymät
- EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat

- Luonnonsuojelulain erityisesti suojeltavien lajien rajatut esiintymät sekä EU:n luontodirektiivin liitteen II lajien rajatut esiintymät

Yksityiskohtaiseen suunnitteluun perustuvissa selvityksissä luokkaan kuuluvat lisäksi:

- EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien tärkeät kulkuyhteydet ja siirtymäreitit (mm. lepakot)
- Luonnonmuistomerkit

Arvoluokka 2: Erityisen tärkeät kohteet

Luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta erityisen tärkeiden kohteiden kriteerejä ovat alueen merkitys ekologisen verkoston osana sekä kohteilla esiintyvien luontotyyppien ja lajien uhanalaisuus, hallinnollinen asema ja esiintymien merkittävyys. Arvoluokkaan 2 kuuluvat luontotyyppi- ja lajiesiintymien muodostamat merkittävät kokonaisuudet, uhanalaisten luontotyyppien ja lajien merkittävät esiintymät sekä EU:n luontodirektiivin luontotyyppien merkittävät esiintymät. Pääosa Arvoluokan 2 kohteista on aina huomioitavia, minkä lisäksi luokkaan kuuluu maakuntatasolla sekä yksityiskohtaisemman suunnittelun tasolla huomioitavia kohteita.

Arvoluokka 3: Monimuotoisuutta turvaavat kohteet

Luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta tärkeiden kohteiden kriteerejä ovat alueen tärkeys ekologisen verkoston kannalta sekä luontotyyppien ja lajien uhanalaisuus ja hallinnollinen asema. Arvoluokkaan 3 kuuluvat uhanalaisten sekä luontodirektiivin luontotyyppien ja lajien muut kuin merkittävät esiintymät, luontotyyppi- ja lajiesiintymien muut kuin merkittävät kokonaisuudet sekä maakunnalle ominaisten luontotyyppien merkittävät esiintymät. Luokkaan sisältyvät lisäksi ekologisen verkoston kannalta tärkeät kohteet. Osa arvoluokan 3 kohteista ovat aina huomioitavia. Näiden lisäksi luokkaan kuuluu maakuntatasolla sekä yksityiskohtaisemmalla tasolla huomioitavia kohteita. Ekologinen verkosto voi olla alueelle lisäarvoa tuova elementti: arvoluokkaan 3 sijoittuvat kohteet voidaan sijoittaa arvoluokkaan 2, jos ne ovat muiden arvojen lisäksi myös ekologisen verkoston kannalta tärkeitä.

Arvoluokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet

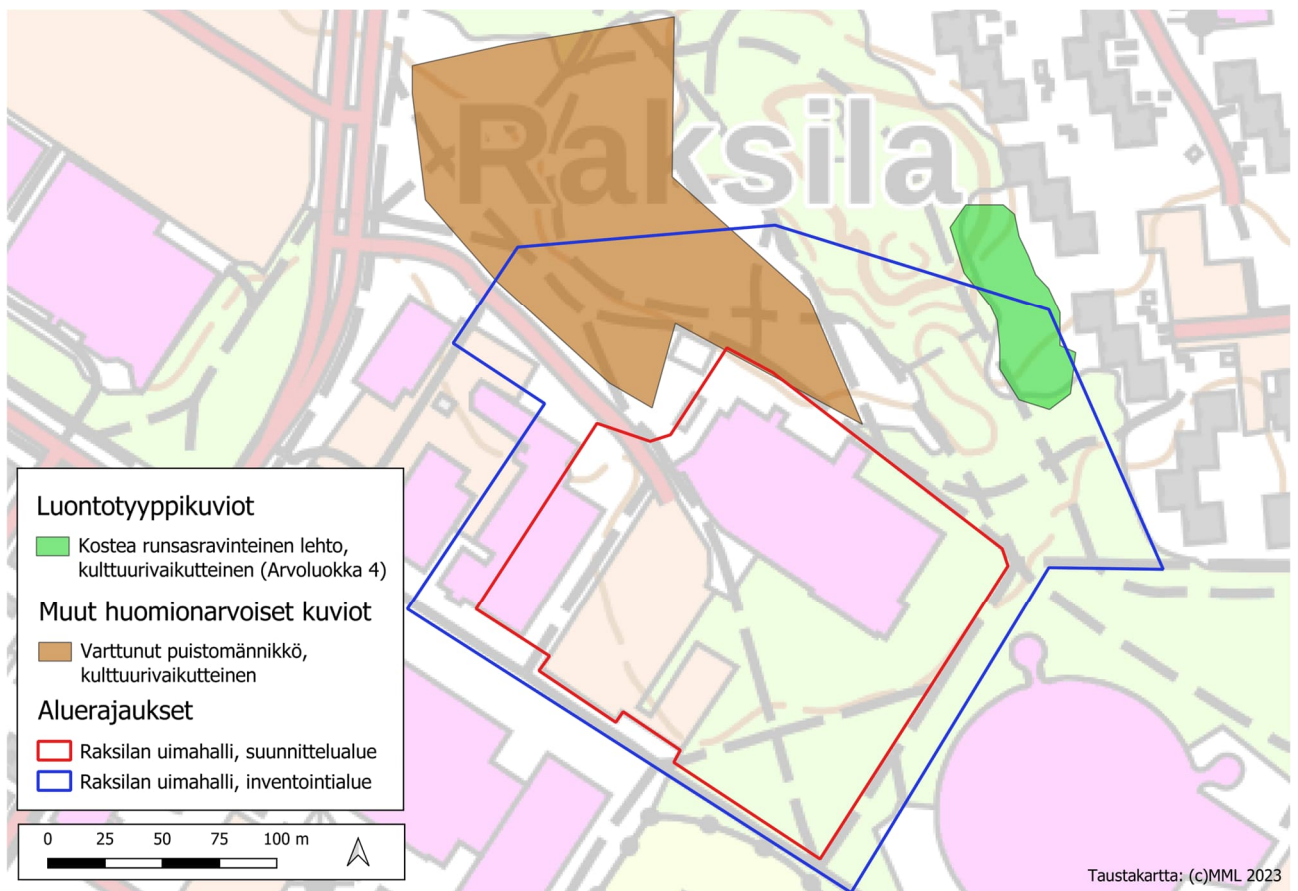
Erilaisia luonnon monimuotoisuutta tukevia luonnonarvoja sisältävät kohteet ovat usein paikallisesti tärkeitä, ja niiden huomioimisessa tarvitaan muita luokkia enemmän tapauskohtaista soveltamista. Monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin voivat kuulua alueellisesti uhanalaisten tai silmälläpidettävien lajien tai luontotyyppien esiintymät. Arvoluokkaan 4 voivat kuulua myös Suomen kansainvälisten vastuuluontotyyppien esiintymät. Harvinaisten tai puutteellisesti tunnettujen, mutta tärkeiksi katsottujen luontotyyppien kohteet voivat kuulua myös monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin (Lk 3). Tällaisia voivat olla muun muassa luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset sisävesien rantaluontotyypit, lähdelammet tai sisämaan dyynimetsät. Arvoluokan 4 kohteina voivat olla myös lajistollisesti arvokkaat ihmistoiminnan muuttamat uuselinympäristöt. Arvoluokan 4 kohteisiin

luetaan kuuluviksi myös ekologisia yhteyksiä tukevat kohteet, jotka ovat arvottamisessa aina huomioitavia. Luokan muut kohteet huomioidaan yksityiskohtaisella tasolla.

Arvoluokan 1 lainsäädännöllä turvattujen kohteiden luontotyyppikuvioiden tai merkittävien lajiesiintymien luonnonarvoja heikentävä maankäyttö on pääsääntöisesti kielletty. Raksilan uimahallin suunnittelualueelle tai sen välittömään lähiympäristöön ei sijoitu arvoluokkaan 1 sisältyviä lainsäädännöllä turvattuja, tässä yhteydessä välttämättä huomioitavia kohteita (kartta 5).

Raksilan suunnittelualueella tai laajemmin tässä yhteydessä inventoidulla alueella ei esiinny edellä mainitun arvoluokan 1 kuvioiden tapaan luontotyyppikuvioiden, kasvilajiston tai lepakkolajiston perusteella luontoarvoiltaan myöskään arvoluokkiin 2 tai 3 sijoittuvia kohteita, joiden huomioiminen kaavasunnittelussa olisi perusteltua (kartta 5).

Raksilan uimahallin suunnittelualueen tarkastelun yhteydessä inventoidun laajemman kuvion koilliskulmaan sijoittuva lehtokuvio erottuu paikallisesti luonnonmonimuotoisuutta lisäävänä kohteena (Lk 4). Kuvion eristyneisyys, pienialaisuus, ja kuviolle levinneet vieraslajit sekä lahoppuun puute heikentävät sen edustavuutta. Lehtokuvio on selvästi ihmisvaikutteinen eikä tämän seurauksena arvotettavissa luonnontilaiseksi tai edes luonnontilaisen kaltaiseksi. Voimakkaasta kulttuurivaikutuksesta huolimatta kuvio pääosin täyttää kyseisen luontotyyppin tunnuspiirteet, minkä ohella kuviolla on keskeinen inventoidun alueen monimuotoisuutta lisäävä vaikutus. Edellä mainitulla perusteella kohteen turvaaminen ja rajaaminen merkittäviä luontovaikutuksia aiheuttavien toimien ulkopuolelle on suositeltavaa (kartta 5). Kuviolla esiintyvien vieraslajien leviäminen on suositeltavaa estää, ja nykyesiintymät (erit. isotuomipihlaja) kokonaan poistaa.

Kartta 5. Raksilan kaupunginosan suunnittelu- ja inventointialueen huomionarvoisten sekä suunnittelu- ja toteuttamisvaiheessa suositeltaviksi arvoitettujen kulttuurivaikutteisten luontokohteiden sijoittuminen.

Inventointialueen luoteisnurkassa sijaitseva mänty- ja pihlajavaltainen alue on suurelta osin kiipeilypuiston käytössä. Kuvion korostuneen kulttuurivaikutuksen perusteella se jätettiin tässä yhteydessä sijoittamatta luontoarvoluokkiin. Osa männyistä on huomattavan vanhoja, ja niillä on arvoa maisemallisena ja monimuotoisuutta tukevana elementtinä. Varttunut puusto suositellaan huomioitavan ja säästettävän kaavamuutoksen mahdollisesti aiheuttamilta muutoksilta (kartta 5).

2.2 Linnustoarvoihin perustuvat suositukset

Lintujen pesimärauhan turvaamiseksi mahdollinen puuston kaataminen tulee tehdä lintujen pesimäajan 1.5.–15.8. ulkopuolella. Myös rakennuksen purkutyöt on ajoitettava lintujen pesimäajan ulkopuolelle tai muutoin varmistettava, ettei purkutöissä hävitetä rauhoitettujen lintujenpesiä. Mikäli purkutyöt ovat jo pitkällä pesimäkauden alkaessa, linnut tuskin asettuvat pesimään aktiiviselle purkutyömaalle. Varsinaissuomen ELY-keskus voi tarvittaessa myöntää luvan pesimärauhoituksesta poikkeamiseen, mikäli muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole.

Asemakaavan laatimista rajoittavia luontoarvoja ei tässä selvityksessä tarkastellun eläimistön osalta ole. Västäräkin elinpiiriä kaupunkialueella ei liene mielekästä rajata monimuotoisuutta tukevaksi kohteeksi (Mäkelä & Salo 2023), vaikka laji luokitellaankin silmälläpidettäväksi.

LÄHTEET

- Hyvärinen E, Juslén A, Kemppainen E, Uddström A & Liukko U-M: 2019: Suomen lintujen uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018: Osa 1 – tulokset ja arvioinnin perusteet & Osa 2 – luontotyyppien kuvaukset, Suomen ympäristökeskus & ympäristöministeriö, Helsinki 2018.
- Koskimies P & Väisänen RA: 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. – Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki.
- Kouki, J., Junninen, K., Mäkelä, K., Hokkanen, M., Aakala, T., Hallikainen, V., Korhonen, K.T., Kuuluvainen, T., Loiskekoski, M., Mattila, O., Matveinen, K., Puntila, P., Ruokanen, I., Valkonen, S. & Virkkala, R. 2018. Metsät. Julkaisussa: Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus & ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. s. 475–567.
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. Suomen Ympäristö 1/2017: 1–278.
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2023. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. 2. korjattu painos. – Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43 (2023): 1–374.
- Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry. 2023. Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen suosituksia lepakkokartoitusten tekijöille, tilaajille ja kartoitustietoja käyttäville viranomaisille. s. 1–63 (https://lepakko.fi/lepakot/Aineistot/SLTY_lepakkokartoitusohjeet_2023.pdf)
- Sähköiset lähteet:
- Karttapohjat: MML 2023, Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen tiedostopalvelu (<https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>) (CC 4.0 -lisenssi).
- Metsäkeskuksen avoin karttapalvelu (<https://metsakeskus.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html>).
- Suomen Ympäristökeskuksen paikkatietopalvelu (<https://syke.maps.arcgis.com/>)
- Paikkatietoikkuna (<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>)
- Suomen lajitietokeskuksen tietokanta (<https://laji.fi>)
- Vieraslajiportaali (<https://vieraslajit.fi>).

LIITTEET

Liite 1 Maankäytön suositukset

